

зації законів держав-членів та навпаки, можна говорити про комплексний двоповерховий характер цієї галузі.

Уявляється, що про виділення права інтелектуальної власності в окрему галузь права ЄС можна буде говорити після запровадження охоронних документів ЄС на всі основні об'єкти права промислової власності, а також посилення гармонізації національного законодавства щодо інших, ніж розглядалися раніше, об'єктів інтелектуальної власності, майнових прав, засобів їх захисту.

Проводжучи аналогію з правом інтелектуальної власності континентальних країн, на наш погляд, можна говорити про існуючі три інститути права інтелектуальної власності ЄС: охорони торговельних марок, сортів рослин, промислових зразків. Зазначені інститути охоплюють усі суспільні відносини, пов'язані з набуттям та реалізацією прав на відповідні об'єкти на рівні Співтовариства та основні уніфіковані норми з охорони прав на такі об'єкти держав-членів.

Висновки. Розвиток права інтелектуальної власності ЄС є результатом об'єктивних вимог утворення спільного ринку Співтовариства. На першому етапі законодавство з охорони інтелектуальної власності формувалося як розділ права конкуренції та вільного обігу товарів. З часом акцент було перенесено на гармонізацію окремих матеріальних норм щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності з запровадженням вищого рівня уніфікації законодавства ніж за договорами BOIV.

На цей час провідним напрямом формування законодавства ЄС з охорони інтелектуальної власності є утворення прав ЄС щодо окремих об'єктів права інтелектуальної власності, що започатковує формування

власне права інтелектуальної власності ЄС як двоповерхового інституту, який складають акти з гармонізації законодавства, відповідні судові рішення (основна мета – захист конкуренції, вільний обіг товарів) та акти щодо охоронних документів ЄС (метою, поряд з розвитком спільного ринку, є створення більш ефективної системи захисту прав та інтересів творців та інших осіб).

1. Європейський союз: консолідовані договори / За ред. В.І. Муравйова. – К., 1999. 2. Справа C-12/86 Demirel v. Stadt Schwabisch Gmmd (1989) E.C.R., 3719; (1989) 1 C.M.L.R. 421 at para. 14. 3. Справа C-24/67, Parke Davis v Probel & Centrafarm (1968) E.C.R. 55. 4. Справа C-56/64 Etablissements Consten & Grunding v. E.C. Commission (1966) E.C.R. 299. C-15/74, Deutsche Grammophon Gesellschaft v. Metron-Grossmärkte (1971) E.C.R. 487. 5. Справа C-89/99 Schieving-Nijstad vof v. Robert Groeneveld (2001) E.C.R. 6. Справа C-280/93 Germany v. Council (1994) E.C.R. I-4973 at para 103-112. 7. Справа C-377/98 Netherlands, Italy and Norway v. Parliament, Council & Commission (2001) E.C.R. 8. Справа Netherlands, Italy and Norway v. E.C. Council, Parliament and Commission (2001) E.C.R., para 51. 9. Справа Netherlands, Italy and Norway v. Parliament, Council & Commission // E.C.R., C-377/98. – 2001. – par. 24. Opinion 1/94 // E.C.R. I-5267. – par. 59. 10. Council Decision of 22 December 1998 concerning the rules for the participation of undertakings, research centres and universities and for the dissemination of research results for the implementation of the fifth framework programme of the European Community (1998 – 2002) // OJEC. – 12.05.1999. – Vol. L 122/9. 11. European Court of Justice ruling 1/94, discussed in WTO. – 1995. – Vol. 1. 12. Green Paper "Copyright and the Challenge of Technology", EC, 1988. 13. Intellectual Property: Current position and outlook – <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26021.htm>, 3 March 2000. 14. Promotion innovation through patents – Green Paper on Community Patent and European Patent System. COM (97) 314. 15. Weatherill S., Beaumont P. EC Law, 2nd edn. – London, 1995.

Надійшла до редколегії 09.12.05

О. Коломієць, здобувач

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ НООПОЛІТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У БОРЬБІ З МІЖНАРОДНИМ ТЕРОРИЗМОМ

Розглянуто проблему використання ноополітичних технологій у боротьбі з міжнародним тероризмом під час екстремальних ситуацій. Основою таких технологій є концепції переговорного процесу між конфліктуючими сторонами.

A problem of noopolitical technologies implementation against international terrorism during extreme situations was considered. The basis of such technologies are the conceptions of negotiations process among the parties to a conflict.

У сучасному багатополлярному світі відбуваються складні соціально-політичні процеси, пов'язані з ескалацією міжнародного тероризму, які стали глобальною загрозою існування світової цивілізації. У боротьбі з цим явищем використовуються різні політичні, соціальні та економічні технології. У статті розглядається новітній підхід щодо протидії міжнародному тероризму, який базується на застосуванні ноотехнологій.

Поширення тероризму в Західній Європі та Північній Америці у другій половині ХХ ст., завдяки появі ісламського фактора в структурі міжнародного тероризму, є досить не прогнозованим, оскільки протягом багатьох десятиліть країни цих регіонів демонстрували стабільність суспільно-політичних та правових відносин, а також прозорість ЗМІ. Незважаючи на це, вони зазнали жорстких потрясінь, викликаних міжнародною терористичною діяльністю. Тому для становлення антитерористичного міжнародного законодавства та його гармонійного входження в міжнародне політико-правове поле доречно проаналізувати досвід боротьби з тероризмом та його висвітлення у ЗМІ таких країн, як США, Канада, Франція, Австрія, Швейцарія, Німеччина, Японія та Росія.

З одного боку, на межі тисячоліть тероризм здобув нову якість, перетворившись з поодиноких виявів насильства в суттєвий фактор сучасних міжнародних відносин. Виник феномен міжнародного тероризму, не пов'язаний з певною державою, навіть групою держав. Функціонують терористичні організації з багатонаціональним складом, що мають інфраструктуру та прибічників у різних країнах світу.

Згідно з Декларацією ООН "Про надання незалежності колоніальним країнам та народам" від 14 грудня 1960 р., тероризм являє собою насильство чи погрозу його застосування у відношенні фізичних осіб чи організацій, а також знищення (ушкодження) чи погрозу знищення (ушкодження) майна й інших матеріальних об'єктів, що створює небезпеку загибелі людей, заповідання значного збитку або настання інших суспільно-небезпечних наслідків, здійснюваних з метою порушення суспільної безпеки, лякання населення чи вплив на прийняття органами влади рішень, вигідних терористам.

У даному формулюванні чітко проглядаються дві форми тероризму – фізична і духовна (психологічна). Природно, обидві форми тероризму органічно пов'язані одна з одною та переслідують мету фізичного і морального знищення своїх жертв. Тому сьогодні ми маємо право говорити про тероризм, його природу і наслідки.

Генеральна Асамблея ООН у своїй резолюції № 55/63 від 4 грудня 2000 р. відзначила важливість зусиль з боротьби зі злочинами у сфері використання інформаційних технологій та визначила необхідні заходи: ліквідація при-

© О. Коломієць, 2006

тулків для правопорушників; співробітництво правоохоронних органів у розслідуванні трансграничних злочинів; обмін інформацією; навчання та оснащення персоналу; захист конфіденційності; забезпечення охорони даних, що мають відношення до розслідування злочинів і швидкого доступу до них; забезпечення належних режимів взаємної правової допомоги; підвищення поінформованості громадськості; розробка інформаційних систем для попередження злочинів і сприяння їхньому розслідуванню; а також необхідність захисту приватного життя при збереженні в урядів можливості боротися зі злочинним використанням інформаційних технологій.

Була висловлена думка про те, що важливими елементами вирішення даної проблеми є прийняття законодавства на національному рівні, а також міжнародного договору. Однак у той же час було виражене занепокоєння щодо небезпеки передчасної розробки відповідних нормативних документів. Ця проблема може бути також частково вирішена за рахунок вживання профілактичних заходів, наприклад, на основі забезпечення технічної безпеки, просвітницької діяльності та розробки етичних норм щодо використання нових технологій.

У своїй резолюції 55/25 від 15 листопада 2000 р. Генеральна Асамблея прийняла Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності і два Протоколи до неї (резолюція 55/25, додатки I-III). Конвенція застосовується в тих випадках, коли комп'ютер чи телекомунікаційні мережі використовуються злочинцями в рамках більш традиційних форм транснаціональної організованої злочинності.

Зокрема в ст. 29 Конвенції говориться, що кожна держава-учасник у необхідних рамках розробляє або вдосконалює програми підготовки правоохоронних органів. Такі програми можуть включати відкомандирування співробітників та обмін ними. Зазначені програми стосуються методів, що використовуються в боротьбі з транснаціональними організованими злочинами, які вчиняються з використанням комп'ютерів, телекомунікаційних мереж та інших видів сучасної технології.

Координації зусиль з протидії комп'ютерній злочинності потребують не тільки правоохоронні органи, але й потенціальні жертви комп'ютерних атак, а також виробники апаратного та програмного забезпечення.

Формування відповідних підрозділів в Міністерстві внутрішніх справ, Службі безпеки України, Державній податковій адміністрації України координує Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України. Проте специфіка комп'ютерних злочинів потребує створення спеціального підрозділу, який би здійснював аналітично-інформаційну діяльність щодо боротьби та попередження правопорушень в інформаційній сфері. На базі такого підрозділу можлива була б організація інформаційних систем, до яких можна звертатися в будь-який час доби із проханням про надання допомоги в проведенні компетентного розслідування.

З іншого боку, сучасна світова цивілізація перебуває в постійному динамічному стані та пошуках концепцій розв'язання глобальних міжнародних проблем як держави, так і громадянського суспільства: створення гуманітарної безпеки за допомогою концепції культури миру і толерантності, збереження культурної багатоманітності, сприяння розвитку науки і новітніх інформаційних технологій, застосування моральних та правових цінностей інформаційного суспільства, розширення доступу до загально цивілізованої інформації та знань, які належать до глобальної інтелектуальної ноосфери.

У політичній ідеології провідних світових держав дедалі частіше береться до уваги, що в добу глобалізації цивілізації реалізація міжнародної стратегії зміцнення миру та людський розвиток через освіту, науку, культуру і комунікацію здійснюється із застосуванням новітніх політтехнологій.

На сьогоднішній день у глобалізованому нестабільному світі існує потреба в альтернативі сучасної політики – реальної політики або політики "твердої сили". Дослідження альтернативи були розпочаті з переосмислення суті інформаційного простору. Існуючі поняття "кіберпростір" та "інфосфера" (кіберпростір плюс засоби масової інформації) повинні бути об'єднані як складові більш широкого поняття "ноосфера", або "всеохоплюючий простір свідомості". Суть ноосфери обґрунтовується ключовим припущенням: на найвищих рівнях політичного керівництва розробка інформаційної стратегії може сприяти появі нової парадигми, з одного боку – основаної на ідеях, духовних цінностях, моральних нормах, законах та етиці, переданих за допомогою "м'якої сили" – на протидію політиці сили та її акценту на ресурси та здатність, пов'язану з традиційною, матеріальною силою. Стратегічне мислення повинно привести до зрушення основної державної стратегії, яка базується на "твердій силі". Необхідна нова парадигма, що називається *ноополітикою*.

Ноополітика – метод реалізації зовнішньої політики в інформаційну епоху, що підкреслює первинність ідей, духовних цінностей, моральних норм, законів та етики, яка базується на застосуванні "м'якої сили", а не "твердої сили". Ноополітика реалізується більше за допомогою твердої віри в те, що права створюються для реалізації влади, а не навпаки.

Державні діячі завжди мають можливість звернутися за допомогою до традиційних форм сили, але з кожним разом вони будуть усе більше бачити вигоди в застосуванні стратегій, які спочатку використовують переваги інформаційного способу, а традиційному словесному варіанту відведуть другорядну роль. Таке стратегічне мислення спрямоване на зрушення основи інформаційної ідеології держав, у тому числі в боротьбі з міжнародним тероризмом. Виникає нова соціально-політична парадигма, яка тлумачиться світовими вченими-політологами як *ноополітика* [5; 11].

Нове поняття – це форма міжнародного політичного керівництва, що необхідне для взаємодії з ноосферою. Більшість державних і недержавних політиків на міжнародній арені можуть керуватися концепціями ноополітики.

Теоретико-методологічні проблеми політичної ідеології та принципи її формування фундаментально розглянуті західними вченими Ф. Хортоном, Ф. Вайнгартеном, А. Хансеном та іншими в роботах [2; 10; 11]. Цим же проблемам присвячені праці українських та російських учених А. Гордієнко, Я. Засурського, Н. Землянкової, Є. Макаренка, Д. Черешкіна та В. Шкляра [4–8; 12].

На відміну від публікацій та наукових досліджень вищевказаних учених, автор характеризує й досліджує проблему застосування ноополітичних технологій у кризових ситуаціях світового суспільства, прикладом якої є міжнародний тероризм. Деякі аспекти даної проблеми були розглянуті автором в попередніх дослідженнях [7].

Кризова ситуація внаслідок глобалізації міжнародного тероризму водночас спровокувала й інформаційну кризу політичної ідеології держави. Зросла кількість компромісних та альтернативних поглядів стосовно міжнародного тероризму, виникла кризова поляризація земної цивілізації, почали виникати нові міждержавні зв'язки з одночасним послабленням діючих.

На перший соціально-політичний план виходять задачі аналізу та синтезу політичної ідеології держави в умовах кризового стану (США, Росія, Ізраїль) унаслідок терористичних актів, поліпшення власного іміджу держави, виправдання своїх дій та суб'єктивних помилок.

Реальна політична ідеологія держави має тенденцію ставити в основу державні інтереси, а ноополітика – політичну ідеологію світового суспільства, державних та недержавних організацій. Реальна політика протиставляє одну державу іншій, однак концепції ноополітики заохочують міждержавне співробітництво в коаліціях та інших спільних структурах, що висвітлюються громадськими ЗМК.

Виконання Україною зобов'язань перед Радою Європи з проблем інформаційного розвитку забезпечується високим освітнім та інтелектуальним потенціалом, технологічним розвитком та інтегрованістю держави у світовий і європейський інформаційний простір, сучасною законодавчою базою та суспільним усвідомленням потенцій інформаційного суспільства.

Саме дві домінанти – інтелектуальна й технологічна (елементи ноополітики) – визначені як стратегічні напрями реалізації національної інформаційної політики України в ХХІ ст., які знайшли підтвердження у програмах європейського та євроатлантичного співробітництва держави на перспективу євроінтеграції.

Виходячи з наведеного, можна зробити висновок про те, що ноополітика навряд чи в найближчому майбутньому повністю трансформує існуючу парадигму "реальної політики", що ґрунтується на матеріальному силовому варіанті в боротьбі з міжнародним тероризмом. Сьогодні деякі регіони світу живуть за законами інформацій-

ного віку, у той час як інші значно відстають від інформаційного розвитку земної цивілізації. Таким чином, ноополітика поки що не є універсальним засобом, вона буде більше вдалою методологією керування для певних частин світу з високим рівнем інформатизації. Але вона менш ефективна там, де традиційно державні інтереси домінують над інтересами громадянського суспільства, застосовуються методи традиційної силової політики.

Крім того, ноополітика буде найбільш ефективною там, де присутні всі засоби доведення інформації до громадськості, внаслідок застосування громадських ЗМК значно поширені неурядові організації та добре налагоджений процес взаємодії державних і недержавних структур за допомогою ЗМК.

1. Arquilla J. Between a Rock and a Hard-Drive: Export Controls on Supercomputers // *The Nonproliferation Review*. – 1996. – Vol. 3. – № 2.
2. Вайнгартен Ф. Основи федеральної інформаційної політики: погляд конгресу США. – К., 1996.
3. Глобальные тенденции развития человечества до 2015 года / Пер. с англ. М. Леоновича / Под ред. К. Жвакина – Екатеринбург, 2002.
4. Гордієнко Г. Входження країни у всесвітню систему інформації // *Нова політика*. – 1999. – № 5.
5. Засурський Я. Информационное сотрудничество в рамках международного сотрудничества / *Международное общество*. – М., 2000.
6. Землянова Н. Современная американская коммуникативистика. – М., 1995.
7. Коломієць О. Особливості міжнародно-правового регулювання боротьби з інформаційним тероризмом // *Актуальні пробл. міжнар. відносин*. – 2003. – Вип. 42. – Ч. 1.
8. Макаренко Є.А. Європейська інформаційна політика: Монографія. – К., 2000.
9. Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ-ХХ ст. Історичні нариси / Архирейський Д.В., Бажан О.Г., Бикова Т.В. та ін.; за ред. В.А. Смолій. – К., 2002.
10. Hansen A. VSIH. Public Diplomacy in the Computer Age. – N.Y.; Philadelphia; Toronto; Hong Kong; Tokyo; Sydney., 1984.
11. Хортон Ф.У. Что такое национальная информационная политика // *Международ. форум по информации и документации*. – 1998 – Т. 23. – № 3.
12. Шкляр В.І. МАС-медіа і виклики нового століття. – К., 2003.

Надійшла до редколегії 21.11.05